

**Іван АНДРУХІВ**

*магістр історії,*

*аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства  
Тернопільського національного педагогічного університету*

*імені Володимира Гнатюка*

*ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8701-5819>*

*e-mail: andrukhiv.gon1993@gmail.com*

## **ЕПИСКОП ГРИГОРІЙ ХОМИШИН: НА ПЕРЕХРЕСТІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ТА ЦЕРКОВНИХ ВЗАЄМИН ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті висвітлено постать єпископа Григорія Хомишина як ключової фігури українсько-польських відносин у Галичині першої половини ХХ століття. Проаналізовано його суспільно-політичні та релігійні погляди в контексті тогочасних міжнаціональних викликів. Розглянуто культурологічні аспекти діяльності та внесок єпископа у розвиток освіти й духовності, а також його роль у формуванні нової парадигми українсько-польських взаємин. Особливу увагу приділено його концепції «західного вектора» розвитку Української греко-католицької Церкви та культури. Мета дослідження – комплексно проаналізувати діяльність і спадщину Григорія Хомишина як репрезентанта українсько-польського релігійного та культурного діалогу, дослідити його бачення ролі Греко-Католицької Церкви (ГКЦ) у цивілізаційному виборі України, а також виявити вплив міжетнічної взаємодії на формування богословських і соціальних поглядів єпископа. Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує історико-біографічний, культурологічний, порівняльний та герменевтичний методи. Використано джерела як українського, так і польського походження, а також матеріали церковного архіву, спогади сучасників і аналітичні праці сучасних дослідників. Наукова новизна полягає у спробі представити постать Григорія Хомишина не лише як церковного ієрарха, а й як мислителя, культурного модернізатора й ініціатора стратегічного зближення з європейською християнською традицією. Уперше в контексті українсько-польських взаємин проаналізовано його концепцію модерної українськості, базованої на католицькій візії суспільного розвитку. Прогнозовані висновки: єпископ Хомишин відіграв важливу роль у становленні діалогу між українським і польським народами на релігійному й культурному рівнях. Його ідеї зберігають актуальність у контексті сучасного пошуку моделі співжиття в мультикультурному суспільстві. Дослідження спадщини Хомишина відкриває нові перспективи для вивчення етноконфесійних трансформаційних процесів у Галичині та сприяє глибшому розумінню ролі Церкви у міжетнічних взаєминах.

**Ключові слова:** Григорій Хомишин, українсько-польські відносини, Галичина, Греко-Католицька Церква, міжкультурний діалог, латинізація, західноєвропейська орієнтація.

Постать єпископа ГКЦ Григорія Хомишина (1867–1945) належить до найбільш контрверсійних в історії Української церкви та суспільно-політичної думки першої половини ХХ століття. Його діяльність розгорталася в надзвичайно складний для

українського народу період, коли Галичина перебувала у складі Австро-Угорщини, а згодом – Польщі. Саме в цей час відбувалося загострення українсько-польських відносин, що характеризувалися не лише політичним протистоянням, але й глибокими культурними та релігійними суперечностями (Москалюк, 2015, с. 78–79). Актуальність дослідження діяльності Григорія Хомишина зумовлена необхідністю переосмислення його ролі в контексті міжнаціональних взаємин, адже його погляди на українсько-польські відносини часто виходили за межі традиційних уявлень того часу і пропонували альтернативний шлях розвитку української нації через інтеграцію до західноєвропейського культурного простору у разі збереження національної ідентичності (Єгрешій, 2006, с. 45). Наведені джерела становлять комплекс важливих досліджень, які дозволяють цілісно осмислити релігійно-суспільну та ідеологічну спадщину єпископа Григорія Хомишина в умовах модерних викликів ХХ століття. Оксана Гайова аналізує різницю в поглядах Шептицького та Хомишина на celibat, підкреслюючи різне бачення місця духовенства у церковному та суспільному житті (Гайова, 2003). Ліліана Гентош розглянула відносини Шептицького з Ватиканом, демонструючи його модерні підходи, що контрастували із більш консервативною лінією Хомишина (Гентош, 1996, 2006). Руслан Делятинський виділив культурологічні аспекти діяльності Хомишина, зокрема його підтримку просвітницьких і освітніх ініціатив (Делятинський, 2012). Олег Єгрешій у низці досліджень проаналізував як взаємини між двома ієрархами, так і політичні погляди Хомишина, показуючи його позицію щодо українського націоналізму, радикалізму та загалом суспільного устрою (Єгрешій, 2001, 2006). Володимир Комар оцінює роль часопису «Нова Зоря» як джерела до вивчення суспільно-політичної думки Галичини, що дає можливість простежити, як саме Хомишин формував громадську думку через церковну пресу (Комар, 2012). Книга Кирила Королевського подає біографію Шептицького у світлі його міжнародних зв'язків і церковної дипломатії, даючи непрямі підстави для зіставлення з діяльністю Хомишина (Королевський, 2014). Андрій Кравчук розглянув протиставлення між Шептицьким і Хомишином під час нацистської окупації, зокрема в оцінці національної політики (Кравчук, 2000). Орест Красівський (Красівський, 1996) і Микола Кугутяк (Кугутяк, 2002), Микола Литвин (Литвин, 2023) актуалізували суспільно-політичні акценти діяльності Шептицького, що дозволяє зрозуміти ширший контекст, у якому діяв і Хомишин. Василь Марчук (Марчук, 2004) та Оксана Сурмач (Сурмач, 2009) висвітлюють роль ГКЦ у суспільному житті міжвоєнної доби, де обидва ієрархи відігравали ключові, хоч і різноспрямовані ролі. Микола Москалюк (Москалюк, 2015) і Олександр Реєнт з Олександром Лисенком (Реєнт, Лисенко, 1997) окреслили українсько-польські взаємини та релігійний компонент національної ідеї, що перегукується з поглядами Хомишина на «українську проблему». Ігор Пелехатий (Пелехатий, 2003) і Володимир Полек (Полек, 1995) детально аналізують освітню та спархальну діяльність Хомишина як станіславівського єпископа.

Зрештою, власні твори єпископа Хомишина – «Два Царства» (Хомишин, 1934), «Про візантійство» (Хомишин, 1931), «Українська проблема» (Хомишин, 1932) та пастирські листи є джерелами першорядної ваги, що дають безпосередній доступ до його світогляду, релігійного бачення та суспільних орієнтацій. У них він по-

слідовно відстоює модель духовного, латинізованого католицизму, полемізуючи з радикальним націоналізмом і модерністськими впливами.

**Формування світогляду Г. Хомишина та його погляди на українсько-польські відносини.** Григорій Хомишин народився 25 березня 1867 р. у селі Гадинківці Гусятинського повіту на Тернопільщині у селянській родині. Здобувши початкову освіту в рідному селі, він продовжив навчання в Тернопільській гімназії, а згодом – у Львівській духовній семінарії (Кравчук, 2000, с. 113). Формування світогляду Г. Хомишина та його погляди на українсько-польські відносини розпочалося у студентські роки, адже особливий вплив мало навчання саме у Віденському університеті, де він отримав докторський ступінь з богослов'я. Саме там, у центрі Австро-Угорської монархії, майбутній єпископ сформував своє бачення модернізації української церкви і культури через наближення до західноєвропейських зразків (Полек, 1995, с. 67–68).

У 1904 р., після смерті єпископа Юліана Куїловського, на пропозицію митрополита Андрея Шептицького Григорій Хомишин був призначений єпископом Станіславівської єпархії. З цього моменту розпочалася його активна діяльність як церковного, громадського та політичного діяча (Єгрешій, 2006, с. 50–51). Погляди Хомишина на українсько-польські відносини формувалися під впливом кількох ключових факторів: 1) загострення національного протистояння та піднесення українського національного руху в Галичині; 2) посилення впливу радянського комунізму та поширення атеїстичних ідей; 3) складні політичні реалії після Першої світової війни, коли українці опинилися під владою Польщі (Марчук, 2004, с. 123–124).

На відміну від більшості українських політичних та релігійних діячів того часу, Хомишин не поділяв радикальних антипольських настроїв. Він вважав, що в умовах Польської держави українці мають шукати компроміс і розвивати конструктивну співпрацю із владою. У своїй праці «Про візантійство» Хомишин писав: «Наша ситуація вимагає не конфронтації, а пошуку спільних інтересів з поляками як представниками західної цивілізації, до якої ми історично належимо» (Хомишин, 1931, с. 37). Однак такий підхід викликав гостру критику з боку національно орієнтованих українських діячів, які звинувачували єпископа у відступництві від національних інтересів. Однак Хомишин керувався переконанням, що тільки через зближення із західноєвропейською цивілізацією, представленою в регіоні польською культурою, українці зможуть протистояти загрозі з боку «східного більшовизму» (Гентош, 1996, с. 142–143).

Таким чином, світогляд Григорія Хомишина формувався на перетині української традиції та західноєвропейської інтелектуальної думки, зокрема під час навчання у Відні. На наше переконання, його бачення українсько-польських відносин було модерністським і прагматичним: він розглядав польську культуру не як загрозу, а як посередника до інтеграції українства в західну цивілізацію. На відміну від радикально налаштованих сучасників, Хомишин закликав до співпраці з поляками як цивілізаційними союзниками у протистоянні деструктивному впливу більшовизму. Його позиція була вкорінена у католицькому універсалізмі, що ставив духовне та культурне оновлення вище за етнічну конфронтацію.

### **Культурно-освітня діяльність у контексті міжнаціональних взаємин.**

Одним із важливих аспектів діяльності Г. Хомишина була його увага до розвитку української культури та освіти. У 1920–30-х рр., коли польська влада проводила політику обмеження української освіти, єпископ докладав значних зусиль для збереження та розвитку національних освітніх інституцій. За його ініціативи було створено жіночу вчительську семінарію у Станиславові, яка відіграла важливу роль у підготовці українських педагогічних кадрів (Пелехатий, 2003, с. 69–70).

Хомишин також підтримував розвиток української преси. У 1913 р. він заснував часопис «Нова Зоря», який став важливим інформаційним та культурним центром для українських католиків Галичини. На сторінках часопису обговорювалися не лише релігійні питання, але й проблеми українсько-польських відносин, пропонувалися шляхи співпраці та діалогу між двома народами (Комар, 2012, с. 352–352).

Особливу увагу єпископ приділяв розвитку української католицької організації «Скала», яка мала стати альтернативою радикальним націоналістичним рухам. У своєму пастирському посланні 1932 р. він писав: «Ми повинні виховувати молодь у дусі християнської моралі та взаємоповаги між народами, уникаючи крайнощів націоналізму, який лише поглиблює міжнаціональні конфлікти» (Хомишин, 1932, с. 12).

Насамперед культурно-освітня діяльність Г. Хомишина мала подвійну мету: з одного боку, зберегти та розвинути українську національну ідентичність, а з іншого – інтегрувати її в європейський культурний контекст через діалог з польською культурою. Така позиція відображала його концепцію «західного вектора» розвитку української нації (Єгресій, 2001, с. 301–302). Отож, культурно-освітня діяльність Г. Хомишина була спрямована на гармонійне поєднання національного самоствердження українців із відкритістю до міжнаціонального діалогу. Усвідомлюючи загрози асиміляції та політики утисків з боку польської влади, він водночас не вдавався до конфронтації, а вибирав шлях конструктивного культурного протистояння через розвиток освіти, медіа та молодіжних християнських організацій. Його стратегія полягала у формуванні освіченої та морально вкоріненої української еліти, здатної вести рівноправний діалог з польською стороною. У цьому контексті єпископ Хомишин постає як провідник ідеї мирного співжиття та культурного порозуміння на основі християнських цінностей і європейської моделі суспільства.

**Релігійна реформа та проблема латинізації.** Ясна річ, одним із найбільш контрверсійних аспектів діяльності Г. Хомишина була його позиція щодо релігійної реформи та латинізації греко-католицького обряду. На відміну від митрополита Андрея Шептицького, який прагнув зберегти східну обрядовість та традиції, Хомишин виступав за наближення до західних церковних традицій (Марчук, 2004, с. 130–131). У 1916 р. він запровадив у своїй єпархії григоріанський календар замість юліанського, що викликало значний спротив серед духовенства та вірян. 1920 р. єпископ почав вводити celibat для священників, що також було сприйнято як крок до латинізації (Гайова, 2003, с. 253–254). Він аргументував свою позицію тим, що зближення з латинським обрядом сприятиме подоланню відчуження між українцями та поляками на релігійному ґрунті. У своєму пастирському посланні він писав: «Наша церква повинна зберігати свою ідентичність, але водночас відкриватися до універсальних цінностей католицизму, які нас єднають з іншими народами».

ми, зокрема з поляками» (Хомишин, 1931, с. 31). Такий підхід зустрів критику не лише з боку українських національних кіл, але й частини духовенства, яке вбачало в латинізації загрозу для унікальності Української греко-католицької Церкви. Однак Хомишин був переконаний, що саме через зближення із західною церковною традицією українці зможуть зберегти свою релігійну ідентичність в умовах наступу атеїстичного комунізму (Королевський, 2014, с. 375–376). Бачимо, що погляди Григорія Хомишина на релігійну реформу та латинізацію засвідчують його прагнення осучаснити Українську греко-католицьку Церкву, зробивши її ближчою до західної католицької традиції. Виступаючи за календарну реформу, celibat духовенства й елементи обрядових змін, він сподівався укріпити єдність із Католицькою Церквою загалом і водночас посилити церковну дисципліну. Хомишин бачив у західному векторі розвитку не відступ від східної спадщини, а шлях до подолання внутрішньої роздвоєності й зовнішньої ізоляції українських греко-католиків. Попри гостру критику з боку націоналістичних кіл та частини духовенства, його підхід можна трактувати як спробу модернізації церкви в умовах духовного протистояння між традиціоналізмом, польським впливом і наступом радянського атеїзму. Таким чином, латинізаційні зусилля Хомишина слід розглядати не лише як богословський вибір, але і як стратегічну відповідь на політичні та культурні виклики його часу.

**Політичні погляди та спроби українсько-польського примирення.** Політичні погляди єпископа Хомишина формувалися в контексті складних реалій міжвоєнного періоду. Після поразки українських визвольних змагань та включення Галичини до складу Польщі єпископ виступав за пошук компромісу та нормалізацію відносин з польською владою (Єгрешій, 2001, с. 143–144).

У 1930-х рр., коли загострилися українсько-польські протистояння, Хомишин засуджував радикальні дії українських націоналістів, вважаючи, що вони лише провокують репресії з боку польської влади. Натомість він закликав до легальних форм політичної боротьби та діалогу (Красівський, 1996, с. 58–59). У 1931 р. за ініціативи єпископа була створена Українська Католицька Народна Партія (пізніше перейменована на Українську Народну Обнову), яка пропагувала ідеї християнського консерватизму та лояльного ставлення до польської держави. Програма партії передбачала досягнення національно-культурної автономії українців у межах Польщі (Кугутяк, 2002, с. 424–425).

Така позиція викликала гостру критику з боку українських національних кіл, особливо представників Організації Українських Націоналістів (ОУН). Однак Хомишин послідовно відстоював свою точку зору, вважаючи, що в тогочасних геополітичних умовах саме союз із Заходом, представленим у регіоні Польщею, є найбільш перспективним для українського майбутнього (Єгрешій, 2001, с. 308–309). У праці «Два Царства» (1934) Хомишин писав: «Наш ворог – не польський народ як такий, а безбожницький матеріалізм і націоналізм, що роз'їдають душі обох наших народів. Лише на основі християнських цінностей можливе примирення та співпраця» (Хомишин, 1934, с. 45).

**Культурологічні аспекти діяльності єпископа Хомишина.** Аналізуючи діяльність владики Хомишина з культурологічної точки зору, можна виділити кілька ключових аспектів:

1. Вбачалося формування концепції культурної ідентичності, адже Хомишин пропонував модель української ідентичності, яка органічно поєднувала б національні традиції з універсальними цінностями західноєвропейської цивілізації (Десятинський, 2012, с. 97–98).

2. Відбувалася релігійно-культурна інтеграція, бо єпископ вважав, що релігійні практики формують не лише духовність, але й культурні коди нації. Тому зближення з латинською традицією він розглядав як шлях до інтеграції української культури в європейський контекст (Гентош, 2006, с. 210–211).

3. Освітня діяльність стала потужним інструментом культурного діалогу – створені за ініціативи Хомишина освітні інституції не лише зберігали українську культуру, але й відкривали її до діалогу з польською та європейською культурами (Пелехатий, 2003, с. 71–72).

4. Видавнича діяльність стала способом формування культурного дискурсу. Часопис «Нова Зоря», наприклад, та інші видання, що виходили за підтримки єпископа, формували особливий культурний дискурс, спрямований на пошук компромісів та діалогу (Комар, 2012, с. 354–355).

5. Концепція «двох патріотизмів». Г. Хомишин розрізняв «здоровий» та «хворий» патріотизм, де перший базується на любові до свого народу за поваги до інших, а другий переростає в шовінізм та ненависть до сусідніх народів (Хомишин, 1932, с. 23).

У своїх культурологічних поглядах єпископ випередив свій час, пропонуючи концепцію міжкультурного діалогу, яка стала особливо актуальною вже після Другої світової війни. Він розумів, що культура не може розвиватися в ізоляції і що українська культурна ідентичність може збагачуватися через взаємодію з іншими культурами, зокрема польською (Десятинський, 2012, с. 99–100).

**Трагічний фінал та історична оцінка.** Доля єпископа Г. Хомишина склалася трагічно. У квітні 1945 р. він був заарештований органами НКВС СРСР за звинуваченням в антирадянській діяльності. Після жорстоких допитів 17 грудня 1945 р. єпископ помер у київській в'язниці (Рєєнт, 1997, с. 89–90).

Історична оцінка діяльності Хомишина залишається неоднозначною. Для одних він – зрадник національних інтересів, який пішов на надмірні компроміси з польською владою. Для інших – далекоглядний діяч, який розумів небезпеку крайнього націоналізму та важливість інтеграції до європейської цивілізації (Єгрешій, 2001, с. 167–168). Об'єктивний аналіз показує, що позиція Г. Хомишина щодо українсько-польських відносин була зумовлена не відсутністю патріотизму, а його особливим баченням української національної ідеї в європейському контексті. Єпископ вважав, що майбутнє українського народу – в органічному поєднанні національних традицій із західноєвропейськими цінностями, а не в протистоянні із сусідніми народами (Сурмач, 2009, с. 12–13).

**Висновки.** Постать єпископа Г. Хомишина є надзвичайно важливою для розуміння складності українсько-польських відносин першої половини ХХ ст. Його діяльність демонструє альтернативний підхід до вирішення міжнаціональних проблем, базований на принципах християнського гуманізму та європейської інтеграції. Культурологічний аналіз діяльності Хомишина дозволяє виявити важливі аспекти формування української національної ідентичності в контексті взаємодії з

польською культурою. Його концепція «західного вектора» розвитку Української церкви та культури пропонувала конструктивну альтернативу як радикальному націоналізму, так і москвофільським тенденціям. У сучасних умовах, коли Україна визначає своє місце в європейському культурному просторі, а українсько-польські відносини набувають особливого значення, досвід і погляди Григорія Хомишина можуть стати важливим джерелом для осмислення історичного досвіду взаємодії двох народів та формування нової парадигми міжкультурного діалогу.

## ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Гайова, О. (2003). Про celibat у греко-католицькій церкві: погляди єпископа Григорія Хомишина та митрополита Андрея Шептицького. *Історія релігій в Україні: Науковий щорічник*, 1, 253–254.

Гентош, Л. (2006). *Ватикан і виклики модерності*. Львів : ВНТЛ-Класика, 210–211.

Гентош, Л. (1996). Митрополит Шептицький і Ватикан: митрополит як посередник. *Ковчез : науковий збірник із церковної історії*, 1, 142–143.

Делятинський, Р. (2012). Культурологічні аспекти діяльності єпископа Григорія Хомишина. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*, 24–25, 97–98.

Єгрешій, О. (2001). Взаємовідносини митрополита Андрея Шептицького і єпископа Григорія Хомишина. *Галичина*, 5–6, 308–309.

Єгрешій, О. (2006). *Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча*. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 45.

Єгрешій, О. (2001). Суспільно-політична думка Галичини у міжвоєнний період: погляди єпископа Григорія Хомишина. *Галичина*, 5–6, 301–302.

Комар, В. (2012). «Нова Зоря» як джерело до вивчення суспільно-політичних процесів у Галичині (1920–1930-ті рр.). *Галичина*, 20–21, 351–352.

Королевський, К. (2014). *Митрополит Андрей Шептицький (1865–1944)* / пер. з фр. Я. Кравець. Львів, 375–376.

Кравчук, А. (2000). Християнська соціальна етика під час німецької окупації Галичини, 1941–1944: митрополит Андрей Шептицький проти єпископа Григорія Хомишина. *Ковчез : науковий збірник із церковної історії*, 2, 113.

Красівський, О. (1996). *За українську державу і церкву. Громадська та суспільно-політична діяльність митрополита Андрея Шептицького в 1918–1923 рр.* Львів, 58–59.

Кугутяк, М. (2002). Історія української націонал-демократії (1918–1929). Київ–Івано-Франківськ, 1, 424–425.

Литвин, М. (2023). Від реальної політики, соціальної солідарності до національної держави: суспільна місія митрополита Андрея Шептицького в першій половині ХХ століття. *Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*, 16, 101–121.

Марчук, В. (2004). *Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст.* Івано-Франківськ, 123–124.

Москалюк, М. (2015). *Українсько-польські відносини в Галичині на початку ХХ століття*. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 78–79.

Пелехатий, І. (2003). Освітня діяльність станіславівського єпископа Григорія Хомишина. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*, 7, 69–70.

Полєк, В. (1995). *Нарис історії Івано-Франківської єпархії*. Івано-Франківськ, 67–68.

Рєєнт, О., Лисенко, О. (1997). *Українська національна ідея і християнство*. Київ, 89–90.

Сурмач, О. (2009). Церковно-релігійне життя в Галичині в міжвоєнний період. *Історія України*, 5, 12–13.

Хомишин, Г. (1934). *Два Царства*. Станіславів : Вид-во єпарх. управління, 45.

Хомишин, Г. (1931). *Пастирське послання про візантійство*. Станіславів, 19.

Хомишин, Г. (1932). *Пастирський лист до вірних*. Станіславів, 12.

- Хомишин, Г. (1931). *Про візантійство*. Станиславів : Вид-во єпарх. управління, 37.
- Хомишин, Г. (1932). *Українська проблема*. Станиславів : Вид-во єпарх. управління, 23.

## REFERENCES

- Haiova, O. (2003). Pro tselibat u hreko-katolytskii tserkvi: pohliady yepyskopa Hryhoriia Khomyshyna ta mytropolyta Andreia Sheptytskoho. *Istoriia religii v Ukraini: Naukovi shchorichnyk*, 1, 253–254 (in Ukrainian).
- Hentosch, L. (2006). *Vatykan i vykyky modernosti*. Lviv: VNTL-Klasyka, 210–211 (in Ukrainian).
- Hentosch, L. (1996). Mytropolyt Sheptytskyi i Vatykan: mytropolyt yak poserednyk. *Kovchek: naukovyi zbirnyk iz tserkovnoi istorii*, 1, 142–143 (in Ukrainian).
- Deliatynskyi, R. (2012). Kulturolohichni aspekty diialnosti yepyskopa Hryhoriia Khomyshyna. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Mystetstvoznavstvo*, 24–25, 97–98 (in Ukrainian).
- Yehreshii, O. (2001). Vzaiemovidnosyny mytropolyta Andreia Sheptytskoho i yepyskopa Hryhoriia Khomyshyna. *Halychyna*, 5–6, 308–309 (in Ukrainian).
- Yehreshii, O. (2006). *Yepyskop Hryhorii Khomyshyn: portret relihiino-tserkovnoho i hromadsko-politychnoho diacha*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria, 45 (in Ukrainian).
- Yehreshii, O. (2001). Suspilno-politychna dumka Halychyny u mizhvoiennyi period: pohliady yepyskopa Hryhoriia Khomyshyna. *Halychyna*, 5–6, 301–302 (in Ukrainian).
- Komar, V. (2012). “Nova Zoria” yak dzherelo do vyvchennia suspilno-politychnykh protsesiv u Halychyni (1920–1930-ti rr.). *Halychyna*, 20–21, 351–352 (in Ukrainian).
- Korolevskyi, K. (2014). (Trans. Ya. Kravets). *Mytropolyt Andrei Sheptytskyi (1865–1944)*. Lviv, 375–376 (in Ukrainian).
- Kravchuk, A. (2000). Khrystyianska sotsialna etyka pid chas nimetskoï okupatsii Halychyny, 1941–1944: mytropolyt Andrei Sheptytskyi proty yepyskopa Hryhoriia Khomyshyna. *Kovchek: naukovyi zbirnyk iz tserkovnoi istorii*, 2, 113 (in Ukrainian).
- Krasivskyi, O. (1996). *Za ukrainsku derzhavu i tserkvu. Hromadska ta suspilno-politychna diialnist mytropolyta Andreia Sheptytskoho v 1918–1923 rr.* Lviv, 58–59 (in Ukrainian).
- Kuhutiak, M. (2002). *Istoriia ukrainskoï natsional-demokratii (1918–1929)*. Vol. 1. Kyiv–Ivano-Frankivsk, 424–425 (in Ukrainian).
- Lytvyn, M. (2023). Vid realnoi polityky, sotsialnoi solidarnosti do natsionalnoi derzhavy: suspilna misiia mytropolyta Andreia Sheptytskoho v pershii polovyni XX stolittia. *Ukraina–Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist*, 16, 101–121 (in Ukrainian).
- Marchuk, V. (2004). *Tserkva, dukhovnist, natsiia. Ukrainska hreko-katolytska tserkva v suspilnomu zhytti Ukrainy XX st.* Ivano-Frankivsk, 123–124 (in Ukrainian).
- Moskaliuk, M. (2015). *Ukrainsko-polski vidnosyny v Halychyni na pochatku XX stolittia*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria, 78–79 (in Ukrainian).
- Pelekhatii, I. (2003). Osvitnia diialnist stanislavivskoho yepyskopa Hryhoriia Khomyshyna. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriia*, 7, 69–70 (in Ukrainian).
- Polek, V. (1995). *Narys istorii Ivano-Frankivskoi yeparkhii*. Ivano-Frankivsk, 67–68 (in Ukrainian).
- Reient, O., & Lysenko, O. (1997). *Ukrainska natsionalna ideia i khrystyianstvo*. Kyiv, 89–90 (in Ukrainian).
- Surmach, O. (2009). Tserkovno-relihiine zhyttia v Halychyni v mizhvoiennyi period. *Istoriia Ukrainy*, 5, 12–13 (in Ukrainian).
- Khomyshyn, H. (1934). *Dva Tsarstva*. Stanislaviv: Vyd-vo yeparkh. upravlinnia, 45 (in Ukrainian).
- Khomyshyn, H. (1931). *Pastyrske poslannia pro viziantiistvo*. Stanislaviv, 19 (in Ukrainian).
- Khomyshyn, H. (1932). *Pastyrskyi lyst do virnykh*. Stanislaviv, 12 (in Ukrainian).
- Khomyshyn, H. (1931). *Pro viziantiistvo*. Stanislaviv: Vyd-vo yeparkh. upravlinnia, 37 (in Ukrainian).
- Khomyshyn, H. (1932). *Ukrainska problema*. Stanislaviv: Vyd-vo yeparkh. upravlinnia, 23 (in Ukrainian).

**Ivan ANDRUKHIV**

*Master of History,*

*Postgraduate Student at the Department of World History and Religious Studies*

*Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University*

*ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8701-5819>*

*e-mail: andrukhiv.gon1993@gmail.com*

## **BISHOP HRYHORII KHOMYSHYN: AT THE CROSSROADS OF UKRAINIAN-POLISH CULTURAL AND ECCLESIASTICAL RELATIONS IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY**

The article highlights the figure of Bishop Hryhorii Khomyshyn as a key actor in Ukrainian-Polish relations in Galicia during the first half of the 20th century. His socio-political and religious views are analyzed in the context of the interethnic challenges of the time. The study considers cultural aspects of his activity and his contribution to the development of education and spirituality, as well as his role in shaping a new paradigm of Ukrainian-Polish relations. Special attention is given to his concept of the “Western vector” in the development of the Ukrainian Greek Catholic Church and culture. The aim of the research is to comprehensively analyze the activities and legacy of Hryhorii Khomyshyn as a representative of Ukrainian-Polish religious and cultural dialogue, to explore his vision of the UGCC’s role in Ukraine’s civilizational choice, and to identify the impact of interethnic interaction on the formation of the bishop’s theological and social views. The methodology is based on an interdisciplinary approach that combines historical-biographical, cultural, comparative, and hermeneutic methods. The research utilizes sources of both Ukrainian and Polish origin, as well as materials from church archives, memoirs of contemporaries, and analytical works by modern scholars. Scientific novelty lies in the attempt to present Hryhorii Khomyshyn not only as a church hierarch, but also as a thinker, cultural modernizer, and initiator of strategic rapprochement with the European Christian tradition. For the first time within the context of Ukrainian-Polish relations, his concept of modern Ukrainian identity based on a Catholic vision of social development is analyzed. Expected conclusions: Bishop Khomyshyn played a significant role in establishing dialogue between the Ukrainian and Polish peoples at both religious and cultural levels. His ideas remain relevant in the contemporary search for models of coexistence in a multicultural society. The study of Khomyshyn’s legacy opens new perspectives for examining the ethno-confessional transformational processes in Galicia and contributes to a deeper understanding of the Church’s role in interethnic relations.

**Keywords:** Hryhorii Khomyshyn, Ukrainian-Polish relations, Galicia, Greek Catholic Church, intercultural dialogue, Latinization, Western European orientation.

Дата надходження статті: 31.07.2025

Дата прийняття статті: 20.08.2025

Опубліковано: 12.11.2025